

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра маркетингу та економічної теорії

РИНОК ЄВРОСОЮЗУ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДОВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
для здобувачів першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти
зі спеціальності D5 «Маркетинг»

Затверджено на засіданні кафедри МЕТ
Протокол № 10 від 15.12.2026

Кропивницький - 2026

Ринок Євросоюзу. Методичні вказівки до вивчення дисципліни (для здобувачів першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти зі спеціальності D5 «Маркетинг»). / [Укл.: д.п.н., проф. Василенко В.А., Дубовик, В.М.]. Кропивницький ЦНТУ. 2026. 26 с.

Укладач: В.А. Василенко- д.пед.н., проф., кафедри МЕТ
В.М. Дубовик – викладач кафедри МЕТ

Рецензент: Р.І. Жовновач- д.с.н., проф., завідувачка кафедри МЕТ

© В. Василенко, 2026

© В. Дубовик , 2026

© ЦНТУ, 2026 рік

ЗМІСТ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
2. Програма навчальної дисципліни	5
3. Рекомендації щодо організації самостійної роботи здобувачів	6
4. Рекомендація щодо організації індивідуальної роботи здобувачів	21
5. Методи навчання	22
6. Система оцінювання поточного та підсумкового контролю	23
7. Рекомендовані джерела інформації	24

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна “Ринок Євросоюзу” є варіативною для підготовки бакалаврів за фахом “Маркетинг”. Зміст курсу “Ринок Євросоюзу” орієнтований на вивчення проблеми зародження передумов європейської інтеграції, становлення та розвитку Європейського Союзу та перспектив, його розширення на сучасному етапі, а також аналізу ринку і моделей розвитку країн-членів Євросоюзу. Важливе місце в структурі курсу займають інституційні аспекти європейської інтеграції, реформування інститутів ЄС після розширення. Курс також актуальний в контексті утвердження Україною своєї європейської ідентичності і з’ясування перспектив європейської інтеграції України.

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів теоретичних знань у галузі аналізу ринку і моделей розвитку країн Євросоюзу.

Основними **завданнями** курсу є:

- вивчення різних моделей національного економічного розвитку з метою виявлення адаптивного досвіду ефективного господарювання;
- набуття навичок аналітичного оцінювання ефективності моделей економічного розвитку окремих країн Євро зони;
- вивчення особливостей діяльності підприємств в умовах ринку Євросоюзу.

Предметом курсу «Ринок Євросоюзу» є особливості національних ринків країн Євросоюзу, процеси їх формування, функціонування й модернізації в умовах швидких трансформаційних змін, зумовлених глобалізацією світового господарства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- сутність та природу інтеграції в контексті глобалізаційних процесів, передумови, чинники та види інтеграційних процесів;
- основні концепції та механізми європейської інтеграції;
- етапи розвитку європейської інтеграції від економічної до політичної, її суперечності та труднощі;
- особливості моделей національного економічного розвитку країн Євросоюзу з метою виявлення адаптивного досвіду ефективного господарювання;
- перспективи та наслідки сучасних інтеграційних процесів і місця в них України;

вміти:

- самостійно оцінювати процеси поглиблення європейської інтеграції, розширення Європейського Союзу;
- аналізувати та оцінювати ефективність моделей економічного розвитку окремих країн Євро зони;
- аналізувати правові та інституціональні виміри співробітництва України та ЄС визначати позитивні та негативні наслідки європейського вектору співробітництва України;
- визначати та аналізувати труднощі співробітництва та інтеграції України у європейське співтовариство.

2.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Організаційно-економічні та правові засади здійснення інтеграційних процесів та функціонування ринку Європейського Союзу

Тема 1. Ринок Європейського Союзу, особливості його становлення та розвитку.

- 1.1. Історія створення ЄС. Поняття спільного ринку ЄС.
- 1.2. Загальна характеристика країн-членів ЄС.
- 1.3. Організаційні та правові засади функціонування ринку Європейського Союзу.

Тема 2. Сутність інтеграції як складової частини глобалізаційних процесів.

- 2.1. Загальна характеристика світових інтеграційних процесів.
- 2.2 Систематизація країн при здійсненні інтеграційних процесів.
- 2.3. Політика Європейського Союзу в різних напрямках діяльності.

Тема 3. Європейська економічна інтеграція.

- 3.1.Особливості економічної інтеграції.
- 3.2.Теорії європейської економічної інтеграції.
- 3.3.Види економічних інтеграційних об'єднань.

Тема 4. Характеристика Європейського ринку ресурсів.

- 4.1. Ринок праці.
- 4.2. Фінанси та єдиний ринок фінансових послуг ЄС.
- 4.3. Підприємницькі ресурси.
- 4.4. Ринок енергетичних ресурсів.
- 4.5. Ринок мінеральних ресурсів.
- 4.7. Ринок продовольчої сировини (тваринництво, землеробство).
- 4.8. Ринок технологій.

Змістовий модуль 2. Особливості національних ринків країн-членів Європейського Союзу

Тема 5. Ринок країн-засновників Європейського Союзу.

- 5.1. Бельгія та її роль на ринку ЄС.
- 5.2. Німецька модель економіки.
- 5.3. Розвиток ринку Італії.
- 5.4. Особливості економіки Люксембургу.
- 5.5. Ринок Нідерландів.
- 5.6. Французька модель економіки.

Тема 6. Особливості розвитку національних ринків Великобританії, Ірландії, Австрії та скандинавських країн ЄС.

- 6.1. Великобританія у світовій економіці та в Європейському Союзі.
- 6.2. Данії та Ірландія та їх ринки.

6.3. Ринок Австрії, Швеції, Фінляндії.

Тема 7. Розвиток ринків Греції, Іспанії та Португалії.

7.1. Особливості розвитку ринку Греції.

7.2. Ринок Іспанії.

7.3. Розвиток ринку Португалії.

Тема 8. Особливості ринків нових країн-учасниць ЄС.

8.1. Спільні та відмінні риси трансформаційних процесів в державах ЦСЄ.

8.2. Особливості розвитку ринків країн ЦСЄ (на прикладі конкретної країни).

Тема 9. Україна та процеси Європейської інтеграції. Євроінтеграційні перспективи України.

9.1. Європейський вибір України як невід'ємна складова її подальшого розвитку.

9.2. Україна та ЄС: хронологія двосторонніх відносин.

9.3. Проблеми та перспективи Європейської інтеграції України.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

2. *Самостійна робота здобувачів (СРС)* - один із обов'язкових видів навчально-пізнавальної діяльності здобувача, що виконує різні функції, серед яких важливе значення мають:

- навчальна, яка полягає в опрацюванні першоджерел, що сприяє більш глибокому осмисленню вже засвоєної суми знань.
- пізнавальна, призначення якої полягає в опануванні новою сумою знань, розширенні меж світогляду.
- коригуюча, що передбачає осмислення новітніх теорій, концепцій, категорій, підходів до визначення сутності відомих понять, напрямків розвитку науки і т.п..
- стимулююча, сутність якої полягає у такій організації самостійної роботи, коли здобувач отримує задоволення від результатів пізнавальної діяльності.
- виховна, що спрямована на формування таких якостей, як воля, цілеспрямованість, відповідальність, дисциплінованість.
- розвиваюча, що спрямована на розвиток самостійності, творчості, дослідницьких умінь особистості.

Метою СРС є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та послідовне формування у здобувачів самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасного фахівця вищої кваліфікації.

Навички самостійної роботи:

- уміння пошуку необхідної літератури;
- орієнтація в потоці інформації щодо обраної спеціальності;
- навички ведення записів (складання простого і розгорнутого плану, конспекту, реферату, виступу, а також навички науково-пошукової роботи).

Уміння застосувати знання на практиці:

- реалізація на практичних, семінарських заняттях;
- виконання індивідуальних завдань під час проходження практики.

З урахуванням змісту, цілей та завдань дисципліни “ Ринок Євросоюзу”, що вирішуються в процесі виконання різних форм СРС, можна виділити такі види самостійної роботи:

1. Самостійне опрацювання здобувачем матеріалу, яке передбачає наступне:

- робота в позанавчальний час (в бібліотеці, інформаційних мережах, в домашніх умовах);
- опрацювання матеріалів з підготовки до лекційних та семінарських/практичних занять;
- опрацювання та конспектування теоретичного навчального матеріалу для самостійного вивчення;
- підготовка міні-лекції;
- складання термінологічного словника;
- опрацювання додаткової літератури з дисципліни;
- поточне консультування з проблематики курсу.

2. Вибіркові альтернативні завдання (пошуково-аналітична робота), серед яких кожен здобувач може вибрати завдання на власний розсуд з тим, щоб набрати необхідну кількість балів., а саме:

- підготовка рефератів/есе та представлення матеріалів у вигляді презентації;
- огляд літературних джерел із конкретної тематики та представлення доповіді;
- робота в групах (4-5 ст): дослідження;
- робота в групах (4-5 ст): моделювання міні-ситуацій (кейс-метод) та складання ділової гри з конкретним прикладним матеріалом;

Презентації - виступи перед аудиторією, що використовуються; для представлення певних; досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань тощо. Працюючи над рефератом чи доповіддю, здобувач повинен проявити власну ініціативу та самостійність при виборі літературних та наукових джерел, проведенні спостережень та інших методів дослідження, у складанні плану реферату (доповіді) та їх оформлення. Це необхідно не тільки для вміння самостійно працювати з науковими джерелами, а й для розвитку психологічної культури та мовлення здобувачської молоді. Перш ніж розпочати написання реферату або доповіді, здобувачу варто виконати таку роботу:

- дібрати до теми необхідну літературу та глибоко її вивчити.
- продумати та скласти детальний план роботи.
- осмислити правильність та довести основні положення, що висувуються.
- зіставити факти, що розглядаються в науковій літературі, виділити їх спільне та відмінне, узагальнити науковий матеріал у відповідності зі складеним планом реферату або доповіді.
- підготувати необхідні до роботи ілюстрації, вміло використовувати власні спостереження, досвід та інші методи дослідження.

Також надається можливість виступити перед групою здобувачам, які написали найкращі реферати, доповіді, зробили презентацію. Здобувачам, які виступають з рефератом (довіддю, презентацією), бажано усно викладати короткий зміст, а не читати написаний текст. Так вони вчаться обґрунтовувати власну думку, виробляють у себе лекторську майстерність. Виступ обговорюють і доповнюють усі здобувачі під керівництвом викладача. У процесі обговорення, передбачається обмін здобувачами думками і поглядами з приводу тих або інших дискусійних питань.

Есе, особливості написання та вимоги. Есе - невеликий текст, що виражає підкреслено індивідуальну точку зору автора. Тому і те, як його написати, є суто особистим вибором. Але деякі поради із цього приводу дати все ж можна.

- 1 *крок*. Обдумайте зміст. Перед початком написання есе, обдумайте його структуру і зміст. Найпростіше це зробити, поставивши самому собі декілька питань стосовно тематики. Формулювання відповідей на них допоможе в написанні основній частині. Постарайтеся відразу визначити стилістику свого есе.
- 2 *крок*. Напишіть есе. В першому параграфі сформулюйте основну ідею вашого майбутнього оповідання. Намагайтеся привернути увагу того, що чимось захоплює. 2, 3 і 4 параграф - основна частина. Приведіть аргументи на доказ вашої основної думки. Якщо доречно, наведіть приклади з Вашого життя. Не бійтеся вводити конкретні дані про ваше життя, про себе, свою сім'ю. Головне, аби це було доречно. У завершальному параграфі підсилюйте основну думку, висунуту спочатку. Пов'яжіть зі вступом і основною частиною.
- 3 *крок*. Проведіть перевірку. Перевірте структуру: чи є логічний зв'язок між параграфами? Перевірте, чи в єдиному стилі написане есе. Приберіть все зайве, оповідання повинне вийти коротким і лаконічним. Не бійтеся переписувати есе.

Робота групах дає змогу структурувати семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду спілкування. Важливим напрямком роботи в групах є навчально-дослідницька діяльність. Складні теми для дослідження може виконувати група з декількох здобувачів. Процес дослідження включає вивчення документів, матеріалів місцевої преси, бесіди, особисті спостереження, анкетні опитування. Потім потрібно скласти план, визначити свою точку зору, написати конспект чи повний текст повідомлення, узагальнити матеріал, зробити висновки. Про результати навчальних досліджень рекомендується повідомити на заняттях, конференціях або оформити їх у вигляді таблиць, схем, альбомів.

Кейс-метод передбачає розгляд, аналіз конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності. На відміну від інших методів активного навчання ділова гра є системою, що характеризується самонастроюванням та самонавчанням. У грі не можна передбачити ситуації, з якими зіштовхнеться той чи інший учасник та вся ділова група в цілому. Можна лише визначати правила для учасників у різних ситуаціях. Будь-яке рішення

гравця ґрунтується на його власних рішеннях, що приймаються під впливом дій інших учасників. Отримання успішного результату базується на попередньо вивченому теоретичному матеріалі.

Мета ділової гри - закріплення та систематизація знань здобувачів з ділової іноземної мови у професійній та науковій діяльності маркетолога; вироблення стратегії і тактики переговорного процесу з потенційним посередниками; набуття навичок використання інформаційних і комунікаційних технологій, закріплення отриманих теоретичних знань основних понять у професійній діяльності маркетолога

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми
1	Ринок Європейського Союзу, особливості його становлення та розвитку
2	Сутність інтеграції як складової частини глобалізаційних процесів
3	Європейська економічна інтеграція
4	Характеристика Європейського ринку ресурсів
5	Ринок країн-засновників Європейського Союзу
6	Особливості розвитку національних ринків Великобританії, Ірландії, Австрії та скандинавських країн ЄС
7	Розвиток ринків Греції, Іспанії та Португалії
8	Особливості ринків нових країн-учасниць ЄС
9	Україна та процеси Європейської інтеграції. Євроінтеграційні перспективи України
	Разом

Тема 1. Ринок Європейського Союзу, особливості його становлення та розвитку

Самостійна робота: Концептуальні засади формування спільного ринку

Мета: Розуміння еволюції концепції спільного ринку від ідеї до практичної реалізації

Завдання:

Опишіть, які економічні проблеми Європи після 1945 року спонукали до інтеграції

Як розвиток холодної війни вплинув на прискорення європейської інтеграції?

Які альтернативні моделі економічного співробітництва розглядалися?

Етапи формування спільного ринку

Порівняйте концепцію митного союзу та спільного ринку

Як розширювалися свободи руху факторів виробництва?

Які інституційні механізми забезпечували функціонування ринку?

Аналітична таблиця

Період	Ключові рішення	Розширення свобод	Інституційні зміни
1951-1957			
1958-1968			
1969-1986			
1987-1992			

Кейс : Парадокс спільного ринку

Ситуація: На початку 1960-х років, незважаючи на офіційне запровадження спільного ринку, торговельні бар'єри між державами-членами залишалися значними, а інвестиції між країнами були мінімальними.

Проблемні питання:

Які приховані бар'єри могли перешкоджати реальній інтеграції ринків?

Як національні інтереси впливали на темпи лібералізації?

Які були основні опори від держав-членів?

Як Комісія ЄС подолала ці перешкоди?

Яка роль судової практики у прискоренні інтеграції?

Завдання для аналізу:

Наведіть приклади непрямой дискримінації, яка могла існувати

Визначте, які сектори економіки були найбільш захищені

Проаналізуйте, як змінилася ситуація після рішень Суду ЄС

Тема 2. Сутність інтеграції як складової частини глобалізаційних процесів

Самостійна робота: Глобалізація та європейська інтеграція

Мета: Аналіз взаємозв'язку між глобальними економічними процесами та регіональною інтеграцією

Завдання:

Концептуальне дослідження

Як розрізняються поняття "глобалізація" та "регіональна інтеграція"?

Чи є європейська інтеграція частиною глобалізації чи альтернативою їй?

Які глобальні виклики спонукали до поглиблення європейської інтеграції?

Компаративний аналіз

Порівняйте європейський модель інтеграції з іншими регіональними блоками (НАФТА, АСЕАН, МЕРКОСУР)

Які унікальні риси має європейський підхід?

Як глобальні тренди впливають на розвиток ЄС?

Матриця впливів

Глобальний фактор	Вплив на ЄС	Відповідь ЄС	Результати
Американська гегемонія			
Конкуренція з Азією			
Цифрова революція			
Кліматичні зміни			

Кейс: ЄС як відповідь на глобальні виклики

Сценарій: У 1990-х роках ЄС стикнувся з конкуренцією з боку США та нових азійських економік. Одночасно відбувалася цифрова революція, яка змінювала структуру економіки.

Дослідницькі питання:

Як ЄС адаптував свою стратегію інтеграції до нових глобальних реалій?

Чи була Лісабонська стратегія (2000) відповіддю на глобальні виклики?

Як змінилася роль ЄС у глобальній економіці?

Які нові форми інтеграції виникли (цифрова економіка, енергетична безпека)?

Практичне завдання:

Розробіть матрицю SWOT для ЄС як глобального гравця
 Визначте ключові конкурентні переваги та загрози
 Пропозиції щодо адаптації європейської моделі до майбутніх викликів

Тема 3 Європейська економічна інтеграція

Самостійна робота: Механізми економічної інтеграції

Мета: Детальне розуміння інструментів та механізмів, що забезпечують економічну інтеграцію

Завдання:

Типологія механізмів інтеграції

Опишіть функціонування митного союзу в ЄС

Як працює система спільної зовнішньої тарифної політики?

Які механізми гармонізації технічних стандартів?

Як організована спільна сільськогосподарська політика?

2. Аналіз ключових інструментів

Механізм	Цілі	Учасники	Результати	Проблеми
Митний союз				
Спільний ринок				
Монетарна союз				
Фіскальна координація				

Дослідження глибини інтеграції

Як вимірюється рівень економічної інтеграції?

Які показники свідчать про успіх інтеграції?

Як змінилися показники внутрішньої торгівлі ЄС за десятиліття?

Кейс: Криза механізмів інтеграції

Ситуація: Під час фінансової кризи 2008-2009 років механізми економічної інтеграції ЄС виявилися недостатньо гнучкими для подолання асиметричного шоку, який по-різному вплинув на різні держави-члени.

Проблемні питання:

Чому єдина грошова політика не могла адекватно реагувати на локальні кризи?

Як розкрилася відсутність фіскальної координації?

Які держави найбільше постраждали від недосконалості механізмів інтеграції?

Які реформи були запроваджені після кризи?

Чи були вони достатніми?

Аналітичне завдання:

Порівняйте механізми реагування ЄС на кризу 2008-2009 та 2020 років

Визначте, які інституційні зміни відбулися

Оцініть ефективність нових механізмів (ESM, SURE, Recovery Fund)

Тема 4. Характеристика Європейського ринку ресурсів

Мета: Аналіз особливостей інтеграції в окремих секторах економіки

Завдання:

Дослідження ключових секторів Сільське господарство:

Як функціонує Спільна сільськогосподарська політика?

Які є критики щодо ЗСП?

Як вона впливає на конкурентоспроможність європейських фермерів?

Енергетика:

Як організована енергетична інтеграція ЄС?

Яка роль газу та нафти у формуванні енергетичної політики?

Як змінилася енергетична стратегія ЄС?

Промисловість:

Як змінилася структура європейської промисловості?

Які сектори залишилися конкурентоспроможними?

Як ЄС реагує на дейндустріалізацію?

2. Порівняльна таблиця

Сектор	Рівень інтеграції	Механізми	Результати	Виклики
Сільське господарство				
Енергетика				
Промисловість				
Послуги				
Цифрова економіка				

Кейс: Енергетична залежність ЄС

Сценарій: ЄС залежить від імпорту енергоносіїв, особливо природного газу. Г еополітичні конфлікти неодноразово створювали загрозу енергетичній безпеці. Одночасно ЄС намагається досягти кліматичних цілей через перехід на відновлювальні джерела енергії.

Дослідницькі питання:

Як розвивалася енергетична політика ЄС за останні два десятиліття?

Які стратегічні помилки були допущені при формуванні енергетичної інтеграції?

Як геополітика впливає на енергетичні рішення ЄС?

Яка роль відновлювальної енергетики у майбутній інтеграції?

Як ЄС може зменшити залежність від імпорту?

Практичне завдання:

Розробіть альтернативні сценарії енергетичної інтеграції ЄС на 2030-2050 роки

Визначте ключові інвестиції та реформи, необхідні для їх реалізації

Оцініть соціальні та економічні наслідки кожного сценарію

Самостійна робота: Структура та динаміка ринку ресурсів

Мета: Розуміння особливостей функціонування ринку природних та людських ресурсів в ЄС

Завдання:

Природні ресурси

Яка географічна розподіленість природних ресурсів у ЄС?

Як розвивалася видобувна промисловість в ЄС?

Які держави-члени є основними виробниками ключових ресурсів?

Як ЄС управляє дефіцитом природних ресурсів?

Людські ресурси та мобільність

Як змінилася мобільність робочої сили в ЄС?

Які держави є основними реципієнтами та донорами трудової міграції?

Як це впливає на розвиток регіональних ринків праці?

Які виклики створює міграція для соціальних систем?

Капітальні ресурси

Як організовані ринки капіталу в ЄС?

Яка роль Єврозони у формуванні фінансової інтеграції?

Як функціонує система єдиного ринку капіталу?

Які залишаються перешкоди для повної фінансової інтеграції?

Матриця ресурсів

Тип ресурсу	Розподіл	Мобільність	Регулювання	Виклики
Природні				
Людські				
Капітальні				
Технологічні				

Кейс : Міграційна криза та ринок праці

Ситуація: У 2015-2016 роках ЄС стикнувся з масовою міграцією з Близького Сходу та Африки. Одночасно відбувалася внутрішня міграція з Південної та Східної Європи на Північ. Ці процеси створили напруження на ринках праці та в соціальних системах.

Дослідницькі питання:

Як міграція вплинула на ринки праці в різних регіонах ЄС?

Які були позитивні та негативні наслідки міграції?

Як різні держави-члени реагували на міграційні потоки?

Чи було скоординованої політики ЄС щодо міграції?

Як міграція впливала на розвиток регіональних ринків?

Практичне завдання:

Проаналізуйте дані про міграцію в ЄС за останнє десятиліття

Визначте основні маршрути та причини міграції

Оцініть вплив міграції на ринки праці в країнах-реципієнтах та донорах

Розробіть рекомендації щодо оптимізації міграційної політики

Самостійна робота 3.2: Технологічні ресурси та інновації

Мета: Аналіз ролі технологій та інновацій у розвитку європейського ринку

Завдання:

Дослідження інноваційного потенціалу

Як розвивалася наукова база ЄС?

Які держави-члени є лідерами у інноваціях?

Як організовано фінансування досліджень та розробок?

Яка роль програм Горизонт у розвитку інновацій?

Цифрова трансформація

Як ЄС адаптується до цифрової революції?

Які виклики створює американська та китайська домінація у цифровій сфері?

Як ЄС намагається розвинути власні цифрові компетенції?

Яка роль регулювання (GDPR, DSA, DMA) у формуванні цифрової економіки?
Аналітична таблиця

Показник	2010	2015	2020	2025	2030 (прогноз)
Витрати на R&D (% ВВП)					
Кількість патентів					
Цифрова готовність					
Стартапи та інвестиції					

Тема 5. Ринок країн-засновників Європейського Союзу

Самостійна робота: Економіки країн-засновників

Мета: Аналіз ролі та розвитку ринків країн-засновників у формуванні європейської економіки

Завдання:

Франція

Як змінилася структура французької економіки в умовах інтеграції?

Яка роль Франції у формуванні політики ЄС?

Як французька модель соціальної ринкової економіки вплинула на ЄС?

Які виклики стоять перед французькою економікою?

Німеччина

Як німецька економіка адаптувалася до інтеграції?

Яка роль Німеччини як "локомотива" європейської економіки?

Як змінилася структура німецької промисловості?

Які суперечності виникли через економічне домінування Німеччини?

Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург

Як розвивалися економіки цих країн?

Які були їх спеціалізації на європейському ринку?

Як вони адаптувалися до змін у глобальній економіці?

Порівняльна таблиця

Країна	Основні сектори	Роль у ЄС	Виклики	Перспективи
Франція				
Німеччина				
Італія				
Бельгія				
Нідерланди				
Люксембург				

Кейс: Німецька економічна гегемонія та дисбаланси в євроні

Ситуація: Після об'єднання Німеччини та введення євро німецька економіка стала домінуючою силою в ЄС. Однак це створило значні дисбаланси: профіцит поточного рахунку Німеччини контрастував з дефіцитами південних країн, що призвело до кризи суверенного боргу.

Дослідницькі питання:

Як Німеччина досягла такої економічної сили?

Які були причини виникнення дисбалансів у євроні?

Чи була німецька політика причиною кризи чи наслідком структурних

відмінностей?

Як розв'язувалися ці дисбаланси?

Чи залишаються вони актуальними?

Практичне завдання:

Проаналізуйте дані про поточні рахунки та боргові показники країн Єврозони

Визначте причини дисбалансів

Розробіть рекомендації щодо зменшення дисбалансів

Оцініть можливості та ризики різних підходів

Тема 6. Особливості розвитку національних ринків Великобританії, Ірландії, Австрії та скандинавських країн ЄС

Самостійна робота Австрійська економіка та нейтральність Мета: Розуміння особливостей австрійської економіки та її інтеграції в ЄС

Завдання:

Історичний контекст

Як австрійська нейтральність вплинула на її економічний розвиток?

Чому Австрія довго не вступала до ЄС?

Як змінилася австрійська економіка після вступу до ЄС (1995)?

Структура австрійської економіки

Які основні сектори австрійської економіки?

Як розвивалася австрійська промисловість?

Яка роль туризму в австрійській економіці?

Як Австрія адаптувалася до Єврозони?

Геополітичне положення

Як Австрія розташована на перехресті європейських торгівельних маршрутів?

Яка роль Австрії як "мосту" між Західною та Східною Європою?

Як це впливає на розвиток австрійської економіки?

Аналітична таблиця

Період	Політичний статус	Економічна інтеграція	Основні партнери	Виклики
До 1995				
1995-2002				
2002-2008				
2008-2020				
2020-2025				

Кейс : Австрія як транзитна країна

Ситуація: Австрія розташована на ключовому торгівельному маршруті між Північною та Південною Європою, а також між Західною та Східною Європою. Це створює як можливості, так і виклики для австрійської економіки.

Проблемні питання:

Як географічне положення впливає на розвиток австрійської економіки?

Які торгівельні потоки проходять через Австрію?

Як міграція впливає на австрійське суспільство?

Які екологічні наслідки має транзит?

Як Австрія управляє цими викликами?

Практичне завдання:

Проаналізуйте торгівельні потоки через Австрію

Визначте ключові маршрути та їх значення

Розробіть стратегію оптимізації транзиту

Оцініть можливості розвитку логістичного сектора

Тема 7. Розвиток ринків Греції, Іспанії та Португалії

Самостійна робота : Греція, Іспанія та Португалія - шлях до конвергенції

Мета: Аналіз особливостей розвитку південноєвропейських ринків та їх інтеграції в ЄС

Завдання:

Спільні характеристики південноєвропейських економік

Які були спільні риси економік Греції, Іспанії та Португалії на момент вступу до ЄС?

Як вони відрізнялися від розвинутих північноєвропейських економік?

Які були причини цих відмінностей?

Греція

Як розвивалася грецька економіка після вступу до ЄС (1981)?

Які були основні сектори грецької економіки?

Як Греція адаптувалася до єврозони?

Як розвивалася грецька криза (2009-2015)?

Які були наслідки кризи?

Іспанія

Як розвивалася іспанська економіка після вступу до ЄС (1986)?

Які були основні сектори іспанської економіки?

Як розвивалася іспанська криза?

Як Іспанія відновилася після кризи?

Португалія

Як розвивалася португальська економіка після вступу до ЄС (1986)?

Які були основні сектори португальської економіки?

Як Португалія адаптувалася до єврозони?

Як Португалія уникла найгірших наслідків кризи?

Порівняльна таблиця конвергенції

Показник	1981/1986	2000	2008	2015	2023
ВВП на душу населення (% від середнього ЄС)					
Рівень безробіття					
Державний борг (% ВВП)					
Поточний рахунок (% ВВП)					

Кейс : Грецька криза як тест для європейської інтеграції

Ситуація: У 2009 році Греція розкрила масштабні проблеми у своїй економіці та

державних фінансах. Це спровокувало найбільшу кризу в історії єврозони. Греція потребувала трьох програм фінансової допомоги від МВФ, ЄЦБ та Європейської Комісії. Криза тривала понад десять років.

Дослідницькі питання:

Які були структурні причини грецької кризи?

Як Євро посилив проблеми грецької економіки?

Чи була грецька криза наслідком внутрішніх помилок чи системних проблем єврозони?

Як різні держави-члени реагували на грецьку кризу?

Які були наслідки кризи для грецької економіки та суспільства?

Чи були запроваджені достатні реформи для запобігання подібним кризам?

Аналітичне завдання:

Проаналізуйте причини грецької кризи

Порівняйте різні програми допомоги та їх наслідки

Оцініть ефективність реформ, запроваджених у Греції

Розробіть рекомендації щодо запобігання подібним кризам

Кейс 6.2: Сталий туризм у Середземномор'ї

Ситуація: Масовий туризм у Середземномор'ї створив серйозні екологічні та соціальні проблеми: перевантаження міст, деградація природних ресурсів, витіснення місцевого населення. Одночасно туризм залишається критично важливим для економік південноєвропейських країн.

Проблемні питання:

Як збалансувати економічні потреби та екологічні обмеження?

Які моделі сталого туризму можна розвинути?

Як розподілити доходи від туризму справедливіше?

Як захистити культурну спадщину від надмірного туризму?

Які нові форми туризму можна розвинути?

Практичне завдання:

Проаналізуйте вплив туризму на конкретні регіони Середземномор'я

Визначте екологічні та соціальні проблеми

Розробіть стратегію сталого туризму

Тема 8. Особливості ринків нових країн-учасниць ЄС

Самостійна робота : Розширення ЄС на Схід - економічні наслідки

Мета: Аналіз впливу розширення ЄС на нові та старі держави-члени

Завдання:

Передумови розширення

Які були причини розширення ЄС на Схід?

Як розвивалися економіки Центральної та Східної Європи після 1989 року?

Які були основні виклики при переході до ринкової економіки?

Як ЄС підтримував цей перехід?

Хвилі розширення

Розширення 2004 року (8 країн ЦСЄ + Кіпр та Мальта)

Розширення 2007 року (Болгарія та Румунія)

Розширення 2013 року (Хорватія)

Економічна конвергенція

Як розвивалися економіки нових членів?

Яка роль прямих іноземних інвестицій?

Як змінилася структура економік?

Як розвивалися доходи на душу населення?

Кейс 7.1: Польща як "чудо" економічного розвитку

Ситуація: Польща, найбільша економіка серед нових членів ЄС, досягла найшвидшого зростання серед всіх європейських країн. Однак це зростання було нерівномірним, з великими диспропорціями між Варшавою та іншими регіонами.

Дослідницькі питання:

Як Польща досягла такого економічного зростання?

Яка роль іноземних інвестицій?

Як змінилася структура польської економіки?

Чи було зростання інклюзивним?

Які виклики стоять перед польською економікою?

Практичне завдання:

Проаналізуйте джерела польського економічного зростання

Визначте ключові сектори та інвестиції

Оцініть регіональні диспропорції

Розробіть рекомендації щодо більш інклюзивного розвитку

Тема 9. Україна та процеси Європейської інтеграції. Євроінтеграційні перспективи України

Самостійна робота: Україна в європейському контексті

Мета: Аналіз місця України в європейській економіці та перспектив інтеграції

Завдання:

Історичний контекст

Як розвивалися українсько-європейські економічні відносини?

Які були основні торговельні партнери України?

Як розпад СРСР вплинув на українську економіку?

Які були перші кроки до європейської інтеграції?

Структура української економіки

Які основні сектори української економіки?

Як розвивалася українська промисловість?

Яка роль сільського господарства?

Як розвивалась енергетичний сектор?

Торговельні відносини з ЄС

Як розвивалась торгівля між Україною та ЄС?

Які були основні експортні товари?

Як змінювалась структура торгівлі?

Яка роль торгівлі у розвитку української економіки?

Таблиця торгівельних показників

Період	Експорт до ЄС	Імпорт з ЄС	Сальдо	Основнітовари
20002005				
20052010				
20102015				
20152020				
20202023				

Кейс : Асоціація України з ЄС

Ситуація: У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, що включала Зону вільної торгівлі. Однак це створило напруження з Росією, яка розглядала це як загрозу своїм інтересам. Це було одним з факторів, що призвели до анексії Криму та конфлікту на Донбасі.

Дослідницькі питання:

Які були економічні передумови підписання Угоди про асоціацію?

Як Угода впливала на українсько-російські економічні відносини?

Як змінилася структура українського експорту?

Які були наслідки для української економіки?

Як Угода впливала на європейську геополітику?

Практичне завдання:

Проаналізуйте положення Угоди про асоціацію

Визначте економічні наслідки для України

Оцініть вплив на торгівельні потоки

Розробіть рекомендації щодо оптимізації реалізації Угоди

Самостійна робота: Євроінтеграційні перспективи України

Мета: Аналіз можливостей та викликів євроінтеграції України

Завдання:

Кандидатура на членство в ЄС

Коли Україна подала заявку на членство?

Які були критерії для членства?

Як Україна прогресувала у виконанні критеріїв?

Які залишаються виклики?

Економічні передумови

Яка структура української економіки порівняно з членами ЄС?

Які реформи необхідні для адаптації до вимог ЄС?

Як розвивалася українська економіка в останні роки?

Які є основні слабкості?

Інституційні та правові реформи

Які інституційні реформи необхідні?

Як розвивалась верховенство права в Україні?

Які залишаються проблеми з корупцією?

Як розвивалась судова система?

Матриця готовності до членства

Критерій	Статус	Прогрес	Виклики	Терміни
Економічні критерії				
Політичні критерії				
Правові критерії				
Адміністративні критерії				

Кейс : Україна як найбільший новий член ЄС

Ситуація: Якщо Україна вступить до ЄС, вона стане найбільшою новою державою-членом за площею та населенням. Це створить серйозні виклики для ЄС: розширення бюджету, адаптація спільної аграрної політики, управління новою східною межею.

Проблемні питання:

Як членство України змінить ЄС?

Які будуть економічні наслідки для обох сторін?

Як зміниться розподіл структурних фондів?

Як зміниться спільна аграрна політика?

Як ЄС буде управляти новою східною межею?

Які геополітичні наслідки матиме членство України?

Аналітичне завдання:

Проаналізуйте можливі сценарії членства України в ЄС

Визначте економічні наслідки для України та ЄС

Оцініть геополітичні наслідки

Розробіть рекомендації щодо оптимізації процесу інтеграції

Самостійна робота: Українська економіка у контексті війни

Мета: Аналіз впливу російської агресії на українську економіку та перспективи розвитку

Завдання:

Економічні наслідки війни

Як російська агресія вплинула на ВВП України?

Як змінилась структура економіки?

Як розвивалась інфляція та валютний курс?

Які сектори економіки найбільше постраждали?

Гуманітарна криза та міграція

Скільки людей були змушені покинути Україну?

Як це впливало на ринок праці?

Які були соціальні наслідки?

Як європейські країни реагували на українських біженців?

Міжнародна допомога

Яку допомогу отримувала Україна від ЄС та інших країн?

Як розподіляється допомога?

Як контролюється використання допомоги?

Чи достатня допомога?

Таблиця економічних показників

Показник	2021	2022	2023	2024	2024
ВВП (млрд USD)					
Зростання ВВП (%)					
Інфляція (%)					
Безробіття (%)					
Державний борг (% ВВП)					

4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Індивідуальна робота здобувача (ІРС)- це аудиторна самостійна робота та індивідуальні завдання під керівництвом викладача, під час виконання яких здобувач може отримати методичну допомогу у вигляді консультацій щодо виконання цієї роботи, при цьому консультації носять індивідуальний характер. Вона може включати вивчення окремих розділів навчальної дисципліни, аудиторне проектування, роботу з використанням комп'ютерної техніки тощо і враховувати специфічні вимоги дисципліни.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання (ІНДЗ) є однією з форм самостійної роботи здобувачів, яка передбачає створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей здобувачів і має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які здобувачи одержують в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Індивідуальне науково-дослідне завдання студента складається з наступних частин:

- виконання індивідуальних завдань;
- реферування наукових статей з проблематики курсу;
- підготовка наукових робіт на одну із тем курсу.

Теми для виконання індивідуальних завдань:

1. Історія становлення і розвитку європейської інтеграції після Другої світової війни
2. Ідея спільної Європи та процеси інституційної інтеграції.
3. Лісабонський договір – новий етап у розвитку Європейського Союзу. Основні зміни.
4. Єдиний Європейський Акт. Мета, досягнення та проблемні питання.
5. Загальна характеристика світових інтеграційних процесів.
6. Особливості економічної інтеграції європейського типу.
7. Етапи європейської інтеграції: події, досягнення, проблеми.
8. Внутрішня політика Європейського Союзу.
9. Зовнішня політика Європейського Союзу.
10. Плюси та мінуси регіональної інтеграції.
11. Розвиток ідеї Європи “різних швидкостей”.

12. Новітні проекти розширення Європи: Європа “a la carte”, “core Europe”, Європа концентричних кіл.
13. Європейська ідентичність та проблеми кордонів Європи.
14. Бюджет Європейського Союзу: як він формується та на що витрачається.
15. Досягнення та проблеми сільськогосподарської політики ЄС.
16. Досягнення та проблеми політики конкуренції ЄС.
17. Ринок земельних і лісових ресурсів.
18. Ринок туристично-рекреаційних ресурсів.
19. Спільні та відмінні риси трансформаційних процесів в державах ЦСЄ.
20. Загальна характеристика ринку Польщі.
21. Галузева структура господарства Польщі.
22. Особливості зовнішньоекономічних відносин Польщі.
23. Особливості ринку Чехії.
24. Особливості ринку Словаччини.
25. Особливості ринку Угорщини.
26. Специфіка переходу Угорщини до ринкової системи.
27. Сучасна структура економіки Угорщини.
28. Особливості членства в ЄС для Угорщини.
29. Особливості ринку Румунії.
30. Особливості ринку Туреччини.
31. Проблеми та перспективи розвитку єдиного ринку Європейського Союзу.
32. ЄС як інвестор та торговельний партнер України.
33. Європейська політика сусідства.
34. Проблема інтеграції України як чинник внутрішньополітичної боротьби.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

5.1. Аудиторні методи навчання:

5.1.1. Лекції із застосуванням експрес-контролю якості засвоювання лекційного матеріалу;

5.1.2. Практичні заняття:

- поточне опитування;
- діагностичне тестування;
- обговорення проблемних питань;
- презентація рефератів та науково-дослідних робіт.

5.1.3. Контрольні заходи (поточний, модульний, підсумковий контроль).

5.2. Методи самостійної підготовки:

- робота в позанавчальний час (СПС) (в бібліотеці, інформаційних мережах, в домашніх умовах);
- опрацювання матеріалів з підготовки до лекційних та практичних занять;
- опрацювання та конспектування теоретичного навчального матеріалу для самостійного вивчення;
- опрацювання додаткової літератури з дисципліни;

- виконання індивідуальних завдань (реферати, науково-дослідні роботи);
- поточне консультування з проблематики курсу;
- участь у науково-практичних конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо.

Активізація навчального процесу з дисципліни “Ринок Євросоюзу” здійснюється в процесі проведення лекційних та семінарських занять. Так, використовується метод презентацій, коли студентам під час лекцій демонструються слайди, які наочно відображають зміст тем, що розглядаються. Крім того всі методичні, презентаційні та довідкові матеріали, які можуть знадобитися студенту під час виконання тієї або іншої роботи, а також завдання самих робіт розсилаються по електронній пошті на спеціально створену поштову адресу академічної групи.

Також надається можливість виступити перед групою студентам, які написали найкращі реферати. У процесі обговорення рефератів, передбачається обмін студентами думками і поглядами з приводу тих або інших дискусійних питань.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. Контрольні завдання для поточного контролю успішності навчання

Структура контрольних завдань для поточного контролю успішності:

- поточне усне опитування за одним із контрольних питань теми;
- діагностичне опитування з певної теми;
- виконання та презентація реферату на обрану тему.

6.2. Контрольні завдання для підсумкового контролю успішності навчання

Структура контрольних завдань для підсумкового контролю успішності:

- письмове опитування за одним із контрольних питань однієї із тем курсу;
- виконання тестових завдань з однієї із тем курсу.

6.3. Критерії оцінки заліку:

- «зараховано» - студент має стійкі знання про основні поняття дисципліни, може сформулювати взаємозв'язки між поняттями.

- «незараховано» - студент має значні пропуски в знаннях, не може сформулювати взаємозв'язку між поняттями, що вивчаються в курсі, не має уявлення про більшість основних понять дисципліни, що вивчається.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	
10	10	10	10	8	8	8	8	7	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Економіка Європейського Союзу: теоретичний та прикладний аспекти: навчальний посібник / Л. І. Чернобай, Т. В. Ясінська ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет "Львівська політехніка". К.: Кондор, 2023. 184 с.
2. Економічна політика Європейського Союзу та громадянське суспільство : навч. посіб. / за заг. ред.: О. В. Кубатка, Б. Л. Ковальова. — Суми : Сумський державний університет, 2023. — 235 с.
3. Карась, О. С. Ринок ЄС [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. С. Карась, Л. Т. Герман. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2025. - 168 с.
<https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/56792>

Додаткові

1. Асоціація ЄС-Україна: що це дасть Вам. – Київ: Представництво ЄС в Україні, 2013. 19 с.
2. Байковський П.Б. Партійна система Європейського Союзу: монографія / Петро Байковський. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 226 с.
3. Берггрюен Н., Гарделс Н. Європа майбутнього. Рух до федеративного союзу *Зовнішні справи*. 2013. № 10. С. 42–45.

4. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк. – К. : Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. Вип. 15. 336 с. (Академічні правові дослідження).
5. Європейське право: право Європейського союзу: підручник: у трьох книгах / за заг. ред. В.І. Муравйова. – К., Ін Юре, 2015 Кн. Перша: Інституційне право Європейського союзу / В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О.М. Лисенко, О.В. Святун. – К.: Ін Юре, 2015. – 312 с.
6. Інституційне право Європейського союзу / В. І. Муравйов, О. М. Шпакович, О. М. Лисенко, О. В. Святун. К. : Ін Юре, 2015. 312 с.
7. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред. І. В. Яковюка. К. : Ред. журн. "Право України" ; Х. : Право, 2013. Вип. 14. 208 с. – (Академічні правові дослідження).
8. Перспективи формування нової європейської системи безпеки та місце в ній України : аналіт. доп. / [Александров О., Веселовський А., Каракуц О., Кононенко К., Орлик В., Паламарчук М., Ярмоленко В.] ; за ред. О. Александрова, М. Паламарчука. Київ : НІСД, 2025. 45 с. Ел. наук. видання. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.11>
9. Право Європейського Союзу : академічний курс : підручник : 2-ге вид., доповнене і виправлене / В. І. Муравйов, Н. Б. Мушак, Ю. О. Волошин ; за ред. В. І. Муравйова. – Київ-Одеса : Фенікс, 2021. – 436 с.
10. Риндюк В. І., Кучинська О. Ю. Адаптація національного законодавства до права ЄС: досвід держав-членів та держав-кандидатів для України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 82, ч. 1. С. 120–126. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.17>
11. Січень І. Новий курс Європейського Союзу. Плюси та мінуси для України. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/novij-kurs-yevropejskogo-soyuzu-plyusi-ta-minusi-dlya-ukraini/>
12. Троян С. Конструювання нової моделі інтеграції в Європі // Гілея : науковий вісник. 36. наук. праць. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 8. – С. 705–707.
13. Фонтен П. Європа у 12 уроках. Київ: Представництво ЄС в Україні, 2013. – 80 с.
14. Юдіна Г. І. Особливості функціонування інституційного механізму Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Право* / голов. ред. Ю. М. Бисага – Ужгород, 2024. – Т. 4. Вип. 85. – С. 370-377
15. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Право, 2013. – 760 с.
16. European perspective: сучасні виклики та можливості для України: кол. моногр. / І.О. Цимбалюк, Д. І. Олійник, С.А. Кошкаров, [та ін.]; за заг. ред.:Н. В. Павліхи, упорядкування І. О. Цибалюк. Луцьк : Вежа- Друк, 2024. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Об'єм даних 6,41 Мб https://www.researchgate.net/publication/379732582_Monografia_EP_compressed

17. Geo-economic role of Ukraine's Foreign Trade and Mechanism of its Implementation in the Conditions of European Integration. Monograph / Mytsenko I.M., Babets I.H., Mytsenko V.I., Sokolovska O.M. Kropyvnytskyi, CUNTU, Polygraph-Service, 2025. 336 p.
18. Koller Boglárka and Kondor Zsuzsanna. The Essence of Unity? The Historical Evolution and Future Perspectives of Cohesion Policy in the EU. *Európai tükö: a nemzeti közszolgálati egyetem tudományos folyóirata*. 2023. 26 (4). 27–43 pp.
19. Programming and implementation. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/how/programming-and-implementation_en.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://europa.eu.int> – сайт Європейської Комісії
2. <http://www.europarl.eu.int> – сайт Європарламенту
3. <http://www.esc.eu.int/index800.htm> EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE
4. <http://www.euro-ombudsman.eu.int/> THE EUROPEAN OMBUDSMAN
5. <http://ue.eu.int/en/summ.htm> CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EU
6. <http://www.stabilitypact.org> STABILITY PACT FOR EASTERN EUROPE
7. <http://libfree.com/183924033-pravovstup-do-prava-yevropeyskogo-soyuzu-kernz-v.html>
8. <http://www.ieac.org.ua/> – сайт інституту Євро-Атлантичного співробітництва
9. <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/400.htm> - Матеріали сайту Міністерства закордонних справ України
10. <https://eu-ua.org/> - Євроінтеграційний портал
11. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya> Європейська інтеграція. Урядовий портал
12. <https://www.irf.ua/program/eu/> - Європейська програма.